

IV. K R O N I K A

Z M A R L I

Pamiętnik Literacki XCVII, 2006, z. 4
PL ISSN 0031-0514

ZOFIA SINKO (2 kwietnia 1919 – 26 lutego 2006)

W lutym 2006 zmarła Zofia Sinko, emerytowana profesor Instytutu Badań Literackich, historyk literatury doby oświecenia, komparatystka, a także tłumaczka i edytorka ważnych utworów tej epoki i innych dzieł literatury angielskiej. Jej wieloletnia obecność w środowisku badaczy literatury polskiej nie tylko zaowocowała licznymi dokonaniem, znakomicie ukazującymi jej talenty i dyspozycje intelektualne, ale także pozostawiła trwały ślad i pamięć wśród osób, które mogły poznać ją bliżej, w warunkach wspólnej pracy i spotkań bardziej bezpośrednich. Zofia Sinko należała do pokolenia uformowanego w warunkach dość odległych od dzisiejszej rzeczywistości, jej osobowość wyraźnie wyróżniała się – poprzez styl bycia, upodobania, a nawet wygląd – wśród otoczenia, w którym pracowała i które obserwowała oraz oceniała z subtelną wnikliwością.

Po ukończeniu przed drugą wojną światową elitarnej szkoły średniej i po spowodowanej wojną przerwie w edukacji rozpoczęła studia anglistyczne w Uniwersytecie Jagiellońskim, które trwały do 1948 roku. W tym też czasie wyszła za mąż za Grzegorza Sinkę, również anglistę i badacza teatru; po studiach został on wykładowcą Uniwersytetu Wrocławskiego, a później profesorem Uniwersytetu Warszawskiego. Z dyplomem magistra filologii angielskiej Zofia Sinko pracowała najpierw w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu, a potem – już po doktoracie obronionym w 1952 roku – w Instytucie Badań Literackich, w zespole zajmującym się studiami nad oświeceniem. Następnie przeniosła się wraz z mężem do Warszawy i kontynuowała pracę naukową jako członek Pracowni Literatury Oświecenia w Instytucie Badań Literackich. W roku 1967 została doktorem habilitowanym, w 1987 uzyskała tytuł profesora.

Badania prowadzone przez Zofię Sinko miały konsekwentnie charakter komparatystyczny i dotyczyły relacji między polskim piśmiennictwem oświeceniowym a różnymi zjawiskami literatury europejskiej. Kompetencje filologa angielskiego, zarazem zaś znawczyny języków i literatur zachodnich umożliwiły jej podjęcie prac o dużym zasięgu problemowym, dotyczących spraw niezwykle ważnych dla wiedzy o polskim oświeceniu, a wcześniej nie podejmowanych systematycznie lub naświetlanych w sposób fragmentaryczny i przypadkowy. Tymczasem podstawowym dążeniem Sinkowej i główną cechą jej poczyniń badawczych była właśnie gruntowność i systematyczność poznawcza, wnikliwa penetracja materiału źródłowego, pracowita dociekliwość w poszukiwaniu wszelkich śladów oraz przejawów zbliżeń między literackim piśmiennictwem polskim i europejskim. Tak powstała jej książka *„Monitor” wobec angielskiego „Spectatora”* (Wrocław 1956),

która była pierwszym szczegółowym przedstawieniem relacji między naszym głównym periodykiem oświeceniowym a jego angielskim pierwowzorem. Po raz pierwszy też badacze naszego oświecenia mogli przeczytać przełożone przez nią na język polski i opatrzone jej objaśnieniami artykuły „Spectatora” w antologii „*Spectator*”. *Wybór* (Wrocław–Kraków 1957). W 1961 roku ukazała się książka Zofii Sinko *Powieść angielska osiemnastego wieku a powieść polska lat 1764–1830*. Proza polska wieku XVIII w jej kontaktach z literaturą zachodnioeuropejską stała się odąd głównym przedmiotem zainteresowania i badań uczzonej. Podała ona systematycznej kwerendzie ogromny zespół różnorodnych źródeł i dokumentów, które stanowiły podstawę obserwowania recepcji, czytelnictwa, ocen, a także literackich filiacji między różnymi gatunkami twórczości prozatorskiej oświecenia polskiego i europejskiego. Choć pojedyncze spostrzeżenia i okazjonalne uwagi na ten temat były wcześniej formułowane w literaturze przedmiotu, to dopiero te prace przyniosły całościowy, oparty na gruntownych i wszechstronnych badaniach obraz funkcjonowania w polskiej kulturze literackiej europejskich dokonań w zakresie nowego, ważnego gatunku powieściowego. Kontynuacją badań nad recepcją powieści angielskiej była następna książka: monografia *Powieść zachodnioeuropejska w kulturze literackiej polskiego oświecenia* (Wrocław 1968), która dotąd pozostaje niezastąpionym źródłem wiedzy na temat początków polskiej powieści, jej odmian oraz relacji z narracyjną twórczością angielską, francuską czy niemiecką. Do dziś szacunek budzi szczegółowość kwerend, ogrom źródeł i rozległość wiedzy o piśmiennictwie europejskim, które stały się podstawą formułowanych w tej książce z dużą ostrożnością oraz rozwagą wniosków i uogólnień. Ale materiały tam zgromadzone ciągle służyć mogą za punkt wyjścia dalszych prac, od nowa problematyzujących zjawiska związane z rozwojem polskiej powieści. Można powiedzieć, że Zofia Sinko, pisząc tę, jak też kolejne swoje książki, wykonała fundamentalną pracę, która dla następnych badaczy podjętych przez nią problemów stanowi wzór historycznoliterackiej skrupulatności, wnikliwości i wszechstronności.

Innym obszarem dociekań uczzonej stał się ważny i charakterystyczny gatunek literacki oświecenia: rozmowy zmarłych. Książka *Oświeceni wśród Pól Elizejskich. Rozmowy zmarłych: recepcja – twórczość oryginalna* (Wrocław 1976) także była pierwszym w naszej literaturze przedmiotu całościowym przedstawieniem realizacji gatunku w polskim oświeceniu w kontekście europejskim, ukazywała przyczyny popularności i znaczenie tego typu piśmiennictwa. Następnie Zofia Sinko zajęła się sztandarowym gatunkiem oświecenia – powiastką w jej różnych odmianach i realizacjach. *Powiastka w oświeceniu stanisławowskim* (Wrocław 1982) jest w Polsce książką pionierską, przedstawia skomplikowane sprawy poetyki i historii powiastki, jej zróżnicowanie, a w tym – odmiennność powiastki filozoficznej, ukazuje funkcjonowanie wśród naszych oświeconych najgłośniejszych dokonań pisarzy francuskich oraz rozległość produkcji piśmienniczej podejmującej ten typ wypowiedzi literackiej. Kontynuacją zainteresowań problemami mniejszych form narracyjnych była książka przedstawiająca sytuację w tym zakresie w początku XIX wieku: *Proza fabularna w czasopiśmie polskich 1801–1830* (Wrocław 1988). Tu również podziw budzi wielość zebranego materiału, skrupulatność kwerend, chyba po raz pierwszy przeprowadzonych tak systematycznie w prasie pierwszych dziesięcioleci XIX wieku, a także nowość opartych na tym materiale obserwacji, dość za-

sadniczo zmieniających pogląd na kierunki rozwojowe piśmiennictwa tego czasu, w którym proza okazuje się dziedziną często uprawianą i grającą ważną rolę z punktu widzenia upodobań czytelniczych. Wreszcie podjęła uczona badania nad oświeceniową recepcją wybitnego angielskiego pisarza XVII stulecia – Johna Milтона. Zbierając skrupulatnie w *Twórczości Johna Milтона w oświeceniu polskim* (Warszawa 1992) przejawy funkcjonowania jego dzieł w Polsce XVIII-wiecznej – szukała przyczyn zaciekawienia nimi w epoce, która wydawać się może odległa od zainteresowań i tematyki utworów autora *Raju utraconego*.

Zofia Sinko

Siedem wymienionych książek Zofii Sinko nie wyczerpuje wykazu jej publikacji. Dużą wartość, a także aktualność mają również rozprawy drukowane w czasopiśmie naukowych oraz w tomach zbiorowych krajowych i zagranicznych. Prace uczonej na temat oświeceniowych tendencji i kierunków literackich, jak youngizm, russoizm, a w szczególności gotycyzm nie tylko precyzyjnie dokumentowały ich przejawy w naszej literaturze, ale też porządkowały sposób ich pojmowania, wskazywały warunki i swoistość polskich realizacji. To, co wiemy dziś o związkach polskiego piśmiennictwa oświeceniowego z literaturą zachodnioeuropejską, zawdzięczamy niestrudzonej, cierpliwej pracy źródłowej oraz subtelności interpretacyjnej Zofii Sinko. Była ona też świetnym tłumaczem, mającym doskonale wycucie języka epoki, a także starannym edytorem, m.in. Sterne’a, Fieldinga, Lewisa (opracowana przez nią w początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku dla serii „Biblioteka Narodowa” edycja powieści Henry’ego Jamesa *Ambasadorowie*, z przekładem eseju teoretycznego, bardzo istotnego dla zrozumienia pisarstwa tego autora, nie została dotychczas wydana).

Ważnym terenem działalności naukowej Zofii Sinko była współpraca zagraniczna, najpierw rozwijana na forum spotkań konferencyjnych organizowanych przez Węgierską Akademię Nauk, a potem – ze środowiskami francuskimi, gdzie

uczestniczyła m.in. w pracach zespołowych na temat form i gatunków prozy XVIII wieku. Była cenioną uczestniczką i referentką na wielu ważnych krajowych oraz zagranicznych kongresach i sympozjach. Żywo zainteresowana badaniami porównawczymi, brała udział w opracowaniu – zaniechanej, niestety – bibliografii polskiej komparatystyki. Jej ostatnie przedsięwzięcie naukowe, dotyczące polskiej recepcji Alexandra Pope’a, pozostało w papierach – nieukończone.

Niezwykła, ofiarna pracowitość, fascynacja podejmowanymi tematami oraz wielkie poczucie odpowiedzialności w tropieniu nawet drobnych faktów i szczegółów, w zdawaniu sprawy ze stanu badań nad studiowanym problemem, w ważeniu opinii i uogólnień – to cechy postawy naukowej Zofii Sinko, dla której poznawanie rzeczywistości literackiej było zarazem działaniem sytuowanym w sferze etycznej.

W ogólnopolskim środowisku badaczy oświecenia była osobą cieszącą się dużym autorytetem, szacunkiem i przyjaźnią, zarówno z powodu walorów twórczości naukowej, jak i szlachetnych cech osobowości. Ujmująca w sposobie bycia, odznaczająca się elegancją zewnętrzną i wewnętrzną dostojnością, a zarazem dyskrecją i subtelnym poczuciem humoru, dzielna, emanująca pogodą ducha wbrew wszelkim nieprzychylnym obrotom rzeczy, z którymi przychodziło jej się zmagać – taka pozostanie w pamięci kolegów oraz przyjaciół. Wszyscy inni otrzymali w spuściznie cenny, rozległy dorobek jej umysłu i pióra, który z czasem nie traci wartości.

Teresa Kostkiewiczowa